

EDUSKUNNAN
TALOUSVALIOKUNTA

Helsingissä

30 päivänä syyskuuta 1994

Lausunto n:o 6

Ulkoasiainvaliokunnalle

Eduskunta on lähettäessään 9 päivänä syyskuuta 1994 hallituksen esityksen n:o 135 Suomen liittymisestä Euroopan unioniin tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ulkoasiainvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi samalla määrännyt, että talousvaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa ulkoasiainvaliokunnalle.

Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina alivaltiosihteeri Antti Satuli, toimituspäällikkö Marita Eerikäinen, toimituspäällikkö Hannu Himanen, lähetystöneuvos Tarja Reponen, kaupallinen neuvos Matti Oivukkamäki ja erikoistutkija Kari Möttölä ulkoasiainministeriöstä, finanssineuvos Martti Hetemäki valtiovarainministeriöstä, osastopäällikkö Bo-Göran Eriksson, hallitusneuvos Kristian Tammivuori ja vs. ylitarkastaja Jari Gustafsson kauppaja- ja teollisuusministeriöstä, nuorempi hallitussihteeri Päivi Kairamo-Hella työministeriöstä, yli-insinööri Esko Kärki liikenneministeriöstä, toimituspäällikkö Martti Lehtonen Suomen Pankista, kuluttaja-asiamies Erik Mickwitz, ekonomisti Turo Bergman ja ekonomisti Peter Boldt Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestöstä, ekonomisti Matti Koivisto Suomen Teknisten Toimihenkilöjärjestöjen Keskusliitosta, talouspoliittinen sihteeri Pekka Inmeli Akavasta, johtaja Erik Forsman, osastopäällikkö Juhani Huttunen ja asiamies (TEL) Pertti Salminen Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitosta, puheenjohtaja Esa Härmälä ja osastonjohtaja Antti Haavisto Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitosta, varatoimitusjohtaja Matti Hannula Elintarviketeollisuusliitosta, lakimies Tapio Määttä Suomen Kuluttajaliitosta, toiminnanjohtaja Gun Väyrynen Kuluttajat-Konsumenterna ry:stä sekä erikoistutkija Pekka Sauramo Palkansaajien tutkimuslaitoksesta.

Käsiteltyään asian valiokunnan toimialaan liittyviltä osiltaan talousvaliokunta esittää lausuntonaan kunnioittaen seuraavaa.

1. Euroopan unionin jäsenyyden yleiset vaikutukset Suomen kansantalouteen

Euroopan yhdentymisprosessin talouspoliittinen peruste on näkemys, että integraatio luo lisääntynyttä hyvinvointia nostamalla tuotannon tehokkuutta ja tuottavuutta. Valiokunnan mielestä liittymissopimuksen arvioinnissa tulee lähteä sen vaikutuksesta kokonaistalouteen, jonka terve kehitys — kansantalouden ollessa poikkeuksellisen riippuvainen ulkomaankaupan häiriöttömästä kasvusta — on edellytyksenä niin työllisyyden parantamiselle kuin myös suomalaisen hyvinvointipolitiikan jatkumiselle yleensä.

Suomessa on lähivuosina luotava satojatuhanisia uusia työpaikkoja ja katkaistava valtion velkakierre. Tämä edellyttää kansantalouden ulkoisen tasapainon ja julkisen sektorin tasapainon saavuttamista. Bruttokansantuotteen kasvun tulee olla kotimaisen kysynnän kasvua nopeampi, kauppaja- ja vaihtotaseen on oltava positiivinen ja julkisten menojen kasvun on oltava verotulojen kasvua pienempi.

Euroopan unionin jäsenyyden tai jäsenyydestä luopumisen taloudellisista vaikutuksista ei ole mahdollista esittää tarkkoja määrällisiä arvioita. Arviointiin liittyy kysymys siitä, mitä kuvitellaan vaihtoehdoksi jäsenyydelle. Euroopan unionin (EU) tai Euroopan talousalueen (ETA) jäsenyydet eivät ole vakaita tiloja, joita voisi helposti verrata keskenään. ETA-järjestelyn toimivuudesta ei ole kertynyt mainittavasti kokemusta. Itävallan päätettyä liittyä Euroopan unioniin ja eräiden muiden ETA-maiden todennäköisesti tehdessä saman ratkaisun ETA muodostuu erilaiseksi, kuin siitä päätettäessä toivottiin.

Euroopan unionin jäsenyyden taloudellisia vaikutuksia on tutkittu Suomessa ja muissa jäsenyyttä hakeneissa maissa. Arvioiden mukaan jäsenyyden vaikutukset ovat kokonaisuuden kannalta myönteisiä erityisesti pitkällä ajalla. Tämä

hyöty on suurempi kuin liittymisestä aiheutuvat lyhyen aikavälin sopeutumiskustannukset.

Euroopan unionin jäsenyyden taloudellisia hyötyjä muodostavat etenkin ulkomaankaupan esteiden väheneminen, talouden suljetun sektorin tehostuminen, suorien sijoitusten lisääntyminen sekä Euroopan talous- ja rahaliiton (EMU) edellyttämän talouspolitiikan lähentymisen vaikuttava vaikutus rahamarkkinoihin.

Ulkomaankauppapolitiikan kannalta Euroopan unionin jäsenyys olisi johdonmukainen jatke maassamme sodan jälkeen valitulle linjalle. Tuontisäännöstelyn purkaminen, assosioituminen Euroopan vapaakauppaliittoon (Efta), EEC-vapaakauppasopimus sekä ETA-sopimus ovat tukeneet Suomen kauppapoliittisia tavoitteita Euroopan markkinoilla. Kansantaloutemme kehittämiseksi on perusteltua syventää integraatiota nyt Euroopan unionin jäsenyydellä.

Noin puolet Suomen viennin arvosta suuntautuu Euroopan unionin jäsenvaltioihin ja noin viidesosa jäsenyyttä hakeneisiin Eftan jäsenvaltioihin. Läntisen Euroopan asema Suomen ylivoimaisesti suurimpana kauppa-alueena on säilynyt koko sotien jälkeisen ajan ja korostunut suunnitelmatalousmaiden kanssa käydyin kaupan tyrehdyttyä. Kaupankäynnin esteiden poistaminen laajentuneen Euroopan unionin kanssa käydyssä kaupassa on jo tämän kaupan laajuuden vuoksi ensiarvoisen tärkeää. Kun lisäksi Suomen kanssa EU:n jäsenyyttä hakeva Ruotsi on teollisuutemme pääaloilla tärkeä kilpailijamaa, Ruotsin liittyminen unioniin Suomen jättäytessä sen ulkopuolelle johtaisi maamme suhteellisen kilpailukyvyyn heikkenemiseen.

Euroopan talusalue ei ole poistanut kaikkia esteitä suomalaisten tuotteiden pääsylvä Euroopan markkinoille. Korkean teknologian tuotteemme ovat suurelta osalta jääneet vapaan liikkuvuuden ulkopuolelle ETA:n alkuperäsäännösten vuoksi. Puunjalostusteollisuuden kokemukset esimerkiksi Ranskan syksyllä 1993 toteuttamasta tuontivalvonnasta sekä EU:ssa harjoitetusta kierrätyspaperin suosimisesta paperin valmistuksessa osoittavat ETA-ratkaisun rajallisuuden Suomen etujen valvomisen välineenä. ETA-järjestelyn mureneminen heikentää vastaisuudessa edelleen sopimuksen hyödyntämisen mahdollisuuksia.

Talouden suljetun sektorin tehostuminen vaikuttaa lähinnä kotimaisen hintatason laskuna sekä sidottujen pääomien siirtymisenä tuottavampaan käyttöön. Suljetun sektorin tehostumisen on arvioitu lisäävän talouden tuloja yh-

teensä noin 2,6 prosentilla bruttokansantuotteen arvosta.

Suomi ei tarjoa sijoitusmaana mitään selvää etua muihin ETA-maihin nähden. Eristyneen Suomen suhteellisen heikko tunnettuus vaikuttaa sijoituksia vähentävästi. Kotimaiselle tai ulkomaiselle sijoittajalle Suomen houkuttelevuus kasvaa vain, jos esteet tuotannon pääsylvä markkinoille madalletaan samalle tasolle kuin parhaassa asemassa olevissa kilpailijamaissa. Sijoituksiin vaikuttaa lisäksi arvio sijoituksen pitkäaikaisesta turvallisuudesta ja tuottavuudesta. Sijoittajalle Suomen jäsenyys Euroopan unionissa vähentäisi sijoituksen riskipitoisuutta jo siitä syystä, että sijoituksen tuottoa säätelevät säännökset ja politiikka olisivat suhteellisen helposti arvioitavissa.

Euroopan talous- ja rahaliittoon (EMU) liittyvä talouspolitiikan lähentyminen vaikuttaa kansantalouteen ennen muuta korkokustannusten alenemisena. Suomen kansantalous on ylivelkaantunut ja julkinen talous alijäämäinen. Suomi on lisäksi tunnettu korkean inflaation ja toistuvien devalvaatioiden maana. Näistä seikoista johtuen Suomessa vallitsee kansainvälisesti mitattuna erittäin korkea reaalikorkojen taso. Kalliit pitkän ajan korot nostavat valtionvelan hoitokustannuksia, heikentävät teollisuuden kilpailukykyä sekä alentavat kotitalouksien ostovoimaa. Kuten vastaavasti velkaantuneiden Espanjan ja Italian esimerkit osoittavat, sitoutuminen EMU:n lähentymiskriteereihin vähentää odotuksia rahan arvon heikkenemisestä ja alentaa siten pitkiä reaalikorkoja.

Suomen liittymistä Euroopan unioniin pidetään tärkeänä erityisesti teollisuuden piirissä. Samoin palkansaajajärjestöt ovat arvioineet liittymisen unioniin jäsenkunnalleen hyödylliseksi. Maataloustuottajien järjestöt ovat torjuneet jäsenyyden viitaten lähinnä sopeutumisen viljelijöille aiheuttamiin tulonmenetyksiin.

Suomen jäsenyyden Euroopan unionissa arvioidaan lisäävän valtion vuoden 1995 talusarvion tuloja noin 4 117 miljoonaa markkaa ja menoja noin 14 413 miljoonaa markkaa. Menojen lisäksi 10 521 miljoonaa markkaa on maataloussektorin sopeutukseen maksettavaa kotimaista tukea, joka jää Suomen kansantalouteen. Kotimainen tukipaketti voidaan rinnastaa korvaukseen niistä tulonsiirroista, jotka tähän asti on suunnattu maataloudelle tuotehintojen säännöstelyn kautta. Tätä ylimenokauden kustannusta vastaan on katsottava sitä pysyvää säästöä (5 909 milj. mk vuonna 1995), joka syn-

tyy valtiontaloudelle maatalouspolitiikan siirtymisestä Euroopan unionin budjetista maksettavaksi. Kun edellä sanottu lisäsi otetaan huomioon ne tulot, jotka tuloutuvat EU:lta budjetin ulkopuolisiin rahastoihin (yht. 1 617 milj. mk vuonna 1995), voidaan todeta Suomen olevan jäsenyyden alussa EU:n nettotulonsaaja. Valiokunta korostaa kuitenkin, että arviot varojen siirroista Euroopan unionin ja Suomen julkisten talouksien välillä perustuvat nopeasti muuttuviin taloudellisiin tekijöihin.

Valiokunta tähdentää erityisesti, että jäsenyyssopimukseen hyödyt ja haitat tulee arvioida kokonaistaloudellisten vaikutustensa eikä julkisten siirtojen määrän perusteella.

Edellä lausuttuun viitaten valiokunta katsoo Euroopan jäsenyyden olevan Suomen kansantalouden yleisen kehittämisen kannalta selvästi edullinen.

2. Euroopan yhteisön sisämarkkinat

Euroopan yhteisön sisämarkkinoita eli tavaroiden, henkilöiden, palvelujen ja pääomien vapaata liikkuvuutta voidaan tullionin rinnalla pitää Euroopan unionin jäsenyyden ydinsisältönä. Vuoden 1994 alussa voimaan tullut sopimus Euroopan talousalueesta kattaa valtaosan vuotaa aikaisemmin avautuneiden sisämarkkinoiden säännöksistä. ETA-sopimus antaa pääsyn sisämarkkinoille sopimuksesta ilmenevin ehdoin ja rajoituksin. Valiokunta rajoittaa siksi tarkastelunsa Euroopan unionin jäsenyyden mukanaan tuomiin eroihin ETA-ratkaisuun verrattuna.

Euroopan unionin jäsenyys muuttaisi Suomen asemaa sisämarkkinoilla poistamalla jäljellä olevat kaupan esteet sekä lisäämällä Suomen vaikutusvaltaa niiden oikeussäännösten sisältöön, joiden varassa yhteisön sisämarkkinoita kehitetään edelleen.

Tavaroiden vapaan liikkuvuuden teknisten määräysten osalta Suomi saavutti neuvottelutavoitteensa. Neuvottelutuloksen perusteella Suomi voi edelleen säilyttää ympäristön ja terveyden suojelua koskevan suojatasonsa.

Palvelujen vapaan liikkuvuuden piiriin kuuluvien liikennepalvelujen osalta liittyminen Euroopan unioniin merkitsee, että unionin liikenteen kehittämiseen tarkoitettujen rahoituslähteiden olisivat myös Suomen käytettävissä.

Pääomien vapaata liikkuvuutta koskevat Euroopan yhteisön perustamissopimuksen uudet säännökset tulivat voimaan vuoden 1994 alusta.

Koska valuutansäännöstely on purettu Suomessa, pääomat ja maksut siirtyvät vapaasti. Perustamissopimuksen 73 b—73 d artiklan säännösten mukaan jäsenvaltiolla on oikeus ryhtyä välttämättömiin toimiin verotusta ja rahalaitosten toiminnan vakautta koskevien lakien rikkomisen estämiseksi sekä oikeus ryhtyä toimenpiteisiin, jotka ovat välttämättömiä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden kannalta. Voimassa olevan valuuttalain (945/85) sekä valmiuslain (1080/91) valuutansäännöstelyä koskevat säännökset eivät ole kaikilta osiltaan sopusoinnussa EY:n perustamissopimuksen määräysten kanssa eivätkä olisi jäsenyytilanteessa enää riittävät turvaamaan viranomaisten valmiuksia kansantalouden kriisitilanteissa.

Valiokunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin lainsäädännön muuttamiseksi siten, että valtiovalalla säilyy riittävät valmiudet puuttua valuuttatoimiin vakavissa kansantalouden kriisitilanteissa.

Henkilöiden vapaata liikkuvuutta koskevat Euroopan yhteisön säännökset on Suomessa saatettu voimaan ETA-sopimuksella. ETA-järjestelyn merkitystä on käytännössä jossain määrin heikentänyt sen heikko tunnettuus. Suomalaiset palkansaajat ovat kokeneet ongelmia ETA-sopimuksen mukaisten oikeuksiensa toteuttamisessa asioidessaan ulkomaiden viranomaisten kanssa.

3. Kilpailu- ja teollisuuspolitiikka

Suomi on omaksunut Euroopan yhteisön kilpailusäännöt valtaosaltaan jo ETA-sopimuksen yhteydessä. Euroopan unionin jäsenyys merkitsee lähinnä toimivallan siirtoa Eftan valvontaviranomaiselta ja tuomioistuimelta Euroopan komissiolle ja EY:n tuomioistuimelle. Vastaavasti EY:n julkisia hankintoja ja valtion tukea koskevat säännökset sisältävät vain vähäisiä poikkeamia ETA-ratkaisun yhteydessä tehdyistä järjestelyistä.

Liittyessään Euroopan unioniin Suomi olisi velvollinen liittymään eräisiin teollisoikeuksien suojajärjestelmiin. Uusina oikeussäännösinä tulisivat EY:n neuvoston yhteisötavaramerkkiä koskeva asetus n:o 40/94 sekä valmisteltavana oleva yhteisöpatenttia koskeva sopimus. Suomi on perinteisesti pyrkinyt teollisoikeuksia koskeissa säännöksissä yhdenmukaisuuteen läntisen Euroopan maiden kanssa. Euroopan unionin jä-

senyys ei siten merkitsisi poikkeamista Suomessa noudatetusta käytännöstä.

Euroopan unionissa ei ole hyväksytty mitään sitovaa säännöstöä erityisesti teollisuuspolitiikan alalla. Teollisuuspolitiikan toimenpiteet edellyttävät jäsenyyden aikana neuvotteluja Euroopan komission ja muiden jäsenvaltioiden kanssa. Vastavuoroisesti Suomi tulee osaksi unionin teollisuuspolitiikan kehystä.

4. Tulliliitto ja kauppapolitiikka

Euroopan yhteisön perustana on perustamis-sopimuksen 9 artiklan mukaan tulliliitto, joka koskee kaikkea tavarakauppaa. Jäsenvaltioiden välisessä kaupassa kaikki tullit ja niitä vastaavat maksut on kielletty. Verrattuna nykytilanteeseen Euroopan unionin jäsenyys merkitsee ETA-sopimuksen mukaisen tulliliiton ulottamista kaikkiin tavararyhmiin; tullittomuuden piiriin tulisivat EU:n jäsenyydessä myös maataloustuotteet, jalostetut elintarvikkeet sekä ne teollisuustuotteet, jotka eivät nyt täytä ETA-sopimuksen alkuperävaatimuksia. Kolmansiin maihin nähden noudatettaisiin EY:n yhteistä tullitariffia.

Tullitariffin keskimääräinen taso on Suomessa 7,9 prosenttia ja Euroopan yhteisössä 7,5 prosenttia. Jäsenyyden myötä poistuisi eräiden kolmansista maista tuotavien raaka-aineiden ja puolivalmisteiden tullittomuus.

Suomen elektroniikkateollisuudelle merkittäväälle komponenttien tuonnille EU:n jäsenyys merkitsisi tuontitullien nousemista. Saadun selvityksen mukaan elektroniikkateollisuus on voinut hyödyntää EY:n tullisuspensiosäännöksiä siten, että tullitason muutoksesta ei ole teollisuudenalalle haittaa. Kun samalla elektroniikkaviennin alkuperäsäännöksistä johtuvat esteet jäsenyyden myötä poistuvat, jäsenyys merkitsee Suomen elektroniikkateollisuuden kilpailukyvyn paranemista.

Eräiden kolmansista maista tuotavien kulu-tushyödykkeiden, etenkin tekstiilien ja vaatteiden tullit ovat EY:ssä merkittävästi matalammat (keskimäärin 14 %) kuin Suomessa (35 %). Näiden tuoteryhmien osalta noudatettava kolmen vuoden siirtymäaika mahdollistaa valiokunnan käsityksen mukaan riittävän kansallisen sopeutumisen.

Euroopan yhteisöllä on kauppapolitiikassa yksinomainen toimivalta. Kun Euroopan yhteisön GATTin perusteella neuvottelemat kauppajärjestelyt pitkälti vastaavat Suomen voimassa

olevien kauppasopimusten kenttää, siirtyminen noudattamaan EY:n kauppapolitiikan säännöksiä ja sopimuksia ei saatujen selvitysten mukaan aiheuta Suomelle sopeutumisvaikeuksia.

Euroopan yhteisön sekä Venäjän ja muiden IVY-maiden välillä on voimassa vuonna 1989 tehty kauppasopimus, joka sisällöltään vastaa voimassa olevaa Suomen ja Venäjän välistä kauppasopimusta. Euroopan yhteisö on Venäjän sekä Ukrainan kanssa tehnyt kesäkuussa 1994 uudet kumppanuus- ja yhteistyösopimukset, joiden perusteella pyritään vapaakauppaan sopimusosapuolten välillä.

Suomi voi Euroopan unionin jäsenenäkin jatkaa kahdenkeskistä taloudellista ja teknistä yhteistyötä Venäjän kanssa. Yhteistyökomissio, lähialueyhteistyö ja yritysten väliset vastakauppajärjestelyt voivat säilyä jäsenyytilanteessakin.

Euroopan yhteisö myöntyi jäsenyysneuvotte-luissa Pohjoismaiden vaatimukseen siitä, että niiden Baltian maiden kanssa käytävä vapaakauppa voisi jatkua keskeytyksettä. Tässä tarkoituk-sessa EY on neuvotellut vapaakauppasopimukset Viron, Latvian ja Liettuan kanssa. Sopimusten on määrä tulla voimaan kuluvan vuoden loppuun mennessä.

Teollisuuden piirissä pidetään tärkeänä Euroopan unionin päättämää taloudellista tukea Venäjän ja Baltian maiden teollisen infrastruktuurin kehittämiseksi. Jos Suomi liittyy unioniin, nämä hankkeet avaisivat teollisuudellemme merkittävät vientimahdollisuudet Suomen lähialueisiin.

5. Energiapolitiikka

Ulottamalla sisämarkkinaperiaatteen energiatalouteen Euroopan yhteisö on pyrkinyt edistämään alan kilpailua. Näiden periaatteiden omaksuminen vastaa Suomen pyrkimyksiä.

Euroopan yhteisö on luonut säännösjärjestelmän, jonka tarkoituksena on suojata jäsenvaltioiden energiahuoltoa mahdollisissa öljyn saata-vuushäiriöissä. Liittymällä EY:n varmuusvarastointijärjestelmään Suomi tehostaisi Kansainvälisen energiajärjestön (IEA) jäsenenä jo harjoit-tamaansa yhteistyötä.

Euroopan yhteisö on liittynyt Yhdistyneiden Kansakuntien ilmastopopimukseen. Nykyinen EU:n puheenjohtajamaa Saksa panostaa voimakkaasti hiilidioksidipäästöjen vähentämiseen. Keinoiksi kaavallaan muun muassa energia- tai hiilidioksidiveron käyttöönottoa, autojen päästöjen pienentämistä sekä ilmastopopimuksen

määräysten kiristämistä. Verotuksen osalta Suomi on jo ennakoitunut unionin kaavailuja, joten yhtenäinen EU:n verotuskäytäntö parantaisi suomalaisen teollisuuden kilpailukykyä. Suomen kotimaiset energiavarat huomioon ottaen Suomelle olisi edullista, jos suunniteltu vero perustuisi mahdollisimman suurelta osalta polttoaineen hiilisisältöön.

Euratom-järjestön jäsenenä Suomi olisi muodollisesti velvollinen hankkimaan Euroopan komission alaisuudessa toimivan hankintakeskuksen hyväksymisen ydinpolttoainehankinnoille. Suomen jäsenyysneuvotteluissa on kuitenkin sovittu, että Suomen voimassa olevat hankintasopimukset eivät edellytä hankintakeskuksen hyväksymistä. Näin ollen Loviisan ydinvoimalan polttoainehuolto voidaan toteuttaa olemassa olevien sopimusten perusteella. Teollisuuden Voima Oy joutunee nykyisten hankintasopimusten umpeuduttua jonkin verran pienentämään uraninhankintojaan Venäjältä.

Liittymissopimukseen kuuluvissa yhteisissä julistuksissa n:o 4 ja 23 vahvistetaan se periaate, jonka mukaan Euroopan yhteisön lainsäädäntö ei velvoita jäsenvaltioita ottamaan vastaan radioaktiivisia jätteitä.

6. Kuluttajapolitiikka

Euroopan yhteisön kuluttajansuojalainsäädännön kaikki säädökset on saatettu Suomessa voimaan jo ETA-sopimuksen myötä. Jäsenyys Euroopan unionissa ei siten muuttaisi kuluttajansuojan ulottuvuutta. Jäsenyys sen sijaan mahdollistaisi täysimääräisen osallistumisen uusien säädösten valmisteluun ja niitä koskevaan päätöksentekoon.

Kuluttajajärjestöjen arvioinneissa Euroopan unionin jäsenyyden myönteisinä vaikutuksina on nähty etenkin kuluttajahintojen alentuminen ja tuotevalikoimien laajentuminen. Ongelmallisena on koettu tuotevalvonnan siirtyminen rajavalvonnasta markkinoilla tapahtuvaan valvontaan, mikä edellyttää sekä viranomaisilta että kuluttajilta entistä suurempaa valvutuneisuutta. Jäsenyys ei muuta elintarvikkeiden ja muiden tuotteiden turvallisuutta koskevia määräyksiä.

7. Tutkimus- ja kehitystyö

Suomi on osallistunut projektiyhteistyön pohjalta Euroopan yhteisön tutkimuksen puiteohjel-

miin vuodesta 1987 lähtien. Suomalaiset yritykset, tutkimuslaitokset ja yliopistot ovat kokeneet osallistumisen EY:n tutkimusohjelmiin erittäin tärkeäksi ja hyödylliseksi.

Liittyminen Euroopan unioniin merkitsisi tutkimus- ja kehityssectorilla lähinnä sitä, että Suomi pääsisi mukaan tasavertaisena päätöksentekoon ja vaikuttamiseen. Suomalaiset tutkimustyöhön osallistujat tulisivat työssään tasaveroiksi nykyisten jäsenmaiden osallistujien kanssa.

8. Euroopan talous- ja rahaliitto

Liittymissopimuksen tultua voimaan Suomi osallistuisi täysimääräisesti Euroopan yhteisön talouspoliittiseen yhteistyöhön. Yhteistyön päämääränä on alhaiseen inflaatioon perustuva, kestävä kasvu, joka ottaa huomioon ympäristön. Tavoitteena on korkea työllisyys ja sosiaaliturva, elintason ja elämisen laadun parantaminen ja tuloerojen kaventaminen.

Talous- ja rahaliittoon sisältyy pyrkimys yhteiseen valuuttaan, josta päätetään liiton kolmannen vaiheen alettua viimeistään vuonna 1999. Edellytyksenä Suomen osallistumiselle kolmanteen vaiheeseen on tiettyjen talouden tervehdyttämistä koskevien lähentymiskriteereiden täyttäminen: inflaatio, julkinen velkaantuminen, pitkäaikainen korko ja valuutan vakaus on saatava terveelle tasolle.

Valiokunta korostaa, että osallistuminen talous- ja rahaliiton kolmanteen vaiheeseen on yksinomaan riippuvainen kulloisenkin jäsenmaan halusta ja kyvystä täyttää lähentymiskriteereitä. Kriteerit sinänsä vastaavat niitä tavoitteita, joiden saavuttamista valiokunta pitää välttämättömänä työllisyyden ja talouden elvyttämiseksi Suomessa.

Suomessa edelleen jatkuva talouslama johtuu suurelta osin Suomen sisällä aiheutuneista teki-joistä. Valuuttakurssien ja korkojen äkilliset heilahtelut ovat pahentaneet ylivelkaantumisen vaikutuksia. Liittyminen Euroopan talous- ja rahaliittoon toisi sitä uskottavuutta ja vakautta, joka on edellytyksenä työpaikkoja luovien investointien saamiselle maahamme. Sitoutuminen talous- ja rahaliiton tavoitteisiin on näyttänyt alentavan niihin osallistuvissa maissa markkinakorkoja ja siten edistävän työllisyyttä ja talouden elpymistä.

Suomen perinteisesti harjoittama joustavan valuutan politiikka on tullut tiensä päähän. Nykyinen lama on osoittanut, että markan jousto ei edistä työllisyyttä eikä turvaa palkkatasoa.

Devalvoitumisalttiiseen ja kelluvaan markkaan liittyvät kurssiodotukset ovat johtaneet valuuttavelkaantumiseen. Laman alettua kurssiodotukset ajoivat markan pakkodevalvaatioon.

Suomen julkinen velka on tänään suurimmalta osaltaan valuuttamääräistä. Enää ei ole mahdollista vähentää velkaa inflaation tai devalvaation kautta. Seurauksena olisi vain, että velan korot ja lyhennykset tulevat entistä raskaammiksi suomalaisille.

Pieni budjettivaje, matala korko ja alhainen inflaatio ovat kestävän talouskasvun ja pysyvästi

korkean työllisyyden ehto. Ne ovat Suomen talouspolitiikan tavoitteita siitä riippumatta, liittykö maamme Euroopan unioniin vai ei.

Edellä esitetyn perusteella hallituksen esitykseen sisältyvää sopimusta on pidettävä talousvaliokunnan toimialaan kuuluvilta vaikutuksiltaan Suomen edun mukaisena. Valiokunta esittää kunnioittavasti,

että hallituksen esitykseen sisältyvä sopimus hyväksyttäisiin.

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa varapuheenjohtaja Björkenheim, jäsenet Dromberg, Jääskeläinen, Kekkonen, Kivelä, Korhonen, Koski, Laivoranta,

J. Leppänen, Linnainmaa, Luhtanen, A. Ojala, Paloheimo ja O. Rehn sekä varajäsenet Tiuri ja Vuorensola.

Eriäviä mielipiteitä

I

Valiokunnan enemmistön käsityksen mukaan Suomen liittymisellä EU:hun on taloudellisesti yksiselitteisesti myönteinen vaikutus. Tähän näkökantaa voidaan esittää monia kriittisiä huomautuksia.

Sitoutuminen EU:n ulkomaankauppaa koskeviin sitoumuksiin merkitsee eräiltä osin Suomen kauppapoliittisten vapauksien heikkenemistä. Olemme sitoutuneita yhteiseen kauppapolitiikkaan ja siten myös yhteiseen tullipolitiikkaan. Vaikka voidaan arvioida EU:n käytännön tilanteissa puolustavan jäsenmaitaan, on yhteisellä linjalla myös Suomen vapautta vähentäviä vaikutuksia.

Ei ole odotettavissa, että eurooppalainen talousalue jatkossa olisi sellainen jatkuvan kasvun alue, jonka varaan Suomi voisi laskea nyt välttämättä tarvittavan taloudellisen kasvun.

Mielestämme on yliarvioitu sitä taloudellista kasvua, jonka EU-jäsenyys rakenteellisesti Suomelle ja ylipäänsä integraatioon osallistuville maille aiheuttaisi. Jos ja kun taloudelliset rakenteet tervehtyvät ja tehostuvat, merkitsee tämä

käytännössä myös työttömyyttä, ei siis ainoastaan myönteisiä seurauksia.

On syytä myös tarkastella Suomen talouden nykyisiä ongelmia. Rajusti lisääntynyt työttömyys ja jatkuvasti kasvava ulkomaanvelka ovat tosiasioita, joiden korjaamiseksi tarvitaan erittäin raju taloudellinen kasvu, voimakas ulkomaankaupan lisääntyminen ja/tai rajua julkisen sektorin leikkaus. Saattaa olla, että varsinkin viimeksi mainittuun Suomi nykyistä helpommin sitoutuu EU:n jäsenenä sieltä tulevien veloitteiden myötä. Vaihtoehtona on myös taloudellisen toiminnan ja kansalaisten elämän sopeuttaminen ns. kestävän kehityksen puitteisiin, niin että taloudellista kasvua ei pidetä nykyisessä määrin itsetarkoituksena.

Suomi on jo EU-neuvottelujen yhteydessä sitoutunut EMU-kriteereihin. Hyväksymällä Maastrichtin sopimuksen Suomi on periaatteessa myös hyväksynyt suunnitelmat siirtymisestä yhteiseen rahan ja keskuspankkiin. EU:n jäsenenä ns. konvergenssikriteereiden tavoittelemisen tulee entistä velvoittavammaksi ja vaatii ny-

kyistä nopeampia toimenpiteitä. Näihin talous- ja finanssipoliittisiin ratkaisuihin ei tähän mennessä ole ollut laajaa valmiutta.

Jos ja kun EMU:n kolmas vaihe toteutetaan — koska se on olennainen osa koko yhdyntymisen sisältöä — joutuu Suomi nähtävissä olevilla edellytyksillä vaikeaan tilanteeseen. Jos emme täytä EMU-kriteerejä, on seurauksena jääminen ulos EU:n jäsenmaiden ydinjoukosta. Tätä on pidetty taloudellisesti vaikeana tilanteena. EU:ssa vallitsevista tilanteista riippuen on vaihtoehtoisesti mahdollista, että mukaan pääsevistä tehdään poliittinen ratkaisu. Tällaisessa tilanteessa Suomi epäilemättä joutuisi tekemään huomattavia poliittisia myönnytyksiä kaikilla muilla aihealueilla, joista vuonna 1996 ja sen jälkeen päätetään.

Yhteistä valuuttaa voidaan arvioida myös talousmaantieteellisesti. On todettu, että keskisillä Euroopan mailla on sillä tavalla yhdensuuntaiset edut ja ongelmat, että yhteinen valuutta on niille hyödyllinen. Tätä samaa ei voi välttämättä sanoa Suomesta. Suomen ongelmat ovat sillä tavalla erilaisia ja mm. tuotantorakenteemme siinä määrin yksipuolinen, että yhteinen valuutta ei talousmaantieteellistikään ole meidän etumme ja voi merkitä meille suuria ongelmia äkillisen talouslaman sattuessa.

Useasti on väitetty, että Suomen korkotaso nousee automaattisesti, jos emme tee myönteistä EU-ratkaisua. Samoin on viitattu investointien suuntautumiseen. Vaikutukset voivat olla esitetyn kaltaisia, mutta käytännössä tärkeintä on korjata oma taloutemme kuntoon. Tässä on monella muullakin asialla kuin integraatoratkaisulla hyvin merkittävä vaikutus.

Suomi on pahasti velkaantunut ulkomaille. Tämä on monimuotoisen prosessin tulos. Ulko-

maankaupan heikentymisen ohella mm. pääomamarkkinoiden vapauttaminen ja ylivahvan markan politiikka edesauttoivat ongelmien syntymistä. Jos Suomi ei olisi velkaantunut ulkomaille, eivät korko- ym. ongelmat olisi lainkaan nykymuotoisia. Tehdyt virheet ovat siis vahvistamassa sitä prosessia, josta nyt näyttää olevan seurauksena loppujenkin perinteisten taloudellisen itsenäisyyden tuntomerkkien antaminen syvenevän integraation vietäviksi.

Suomi joutuu tervehdyttämään talouttaan pitkään. Ulkomaankaupan kasvupotentiaali on löydettävissä muualtakin kuin EU-alueelta, ja kansantuotteen kasvun edellytykset pitää hakea varsin monipuoliselta kosketuspohjalta. EMU-kriteerien tavoittelu on Suomen kaltaisessa maassa luontevampaa tehdä oman valuutan pohjalta, eikä itsenäisyys oman valuutan muodossa ole haitaksi varsinkaan sitten, kun tavoite on saavutettu.

On virheellistä väittää, että EU-ratkaisu on johdonmukainen seuraus muille sodanjälkeisille taloudellisille ja integraatioon liittyville ratkaisuille. EU-jäsenyys on laadullisesti erilainen ratkaisu, koska siihen liittyy edellä kuvattuja syviä taloudellisia päätöksiä ja sen lisäksi suuri joukko muitakin kuin taloudellisia ulottuvuuksia. Viimeksi mainituilla voi monessa tapauksessa olla ratkaiseva vaikutus lopulliseen arvioon.

Käsityksemme mukaan valiokunnan olisi pitänyt kantanaan todeta,

että talouspolitiikan osalta ei EU-jäsenyyden puolesta ole voitu osoittaa sellaista näyttöä, että tämä antaisi perusteita tai ratkaisevan syyän hyväksyä hallituksen esitykseen sisältyvä sopimus.

Helsingissä 30 päivänä syyskuuta 1994

Jouko Jääskeläinen
Markku Koski

Martti Korhonen
Johannes Leppänen

Markku Vuorensola

II

Yhdymme pääosin talousvaliokunnan lausuntoon hallituksen esityksestä n:o 135. Esitämme kuitenkin eriyvänä mielipiteenä seuraavaa:

Pyrkimys Euroopan talous- ja rahaliittoon (EMU) voi olla joko kuristava pakkopaita tai —

oikein käytettynä — käyttökelpoinen työväline vakaaseen valuuttaan ja kestäväan talouskasvuun.

Yhtäältä se rajoittaa kansallisen talouspolitiikan liikkumavapautta. Devalvaation mahdolli-

suus poistuisi, mikä ei olisi riskitöntä metsäteollisuuden suhdannevaihteluista riippuvaisen Suomen kannalta. Onhan Suomen talouspolitiikan historia pitkälle ollut nimenomaan suurten devalvaatioiden historiaa.

Devalvaatiomahdollisuuden katoamisen vastapainoksi EMU-jäsenyys poistaisi valuuttakurssien vaihteluista johtuvan epävarmuuden. Samalla poistuisi myös devalvaatiomahdollisuuden ylläpitämä korkoero Suomen ja Euroopan välisessä korkotasossa.

EMU-jäsenyyteen liittyvistä haasteista ei ole Suomessa käyty toistaiseksi riittävän perusteellista keskustelua. Jotta voimme menestyä EMU-jäsenyyden olosuhteissa, on kaikkien kansantalouden toimijoiden kyettävä nykyistä suurempaan malttiin ja pidättyvyyteen erityisesti nimelistulojen muodostumisessa. Tämä edellyttää uutta, pidättyvämpää käyttäytymismallia kaikilta palkan- ja tulonsaajilta. Tarvitaan entistä joustavampaa tulonmuodostusta, joka voi perustua esimerkiksi keskitettyyn sopimusraamiin siten, että siihen liittyy valmius yrityskohtaisiin bonuksiin tai liukumiin — yhtä hyvin ylös- kuin alaspäin — suhdannetilanteen ja työn tuottavuuden mukaan. Tämä turvaa pitkällä tähtäyksellä parhaiten vakaan talouskehityksen ja reaalitylo-

jen kohoamisen ilman jatkuvia kärjistettyjä suhdannevaihteluja.

EMU-jäsenyys ei ole oikotie taivaaseen. Toisaalta ei elämä rahaliiton ulkopuolellakaan näytä houkuttelevalta. Itsenäinen rahapolitiikka syrjäisessä alijäämätaloudessa ruokkii korkeaa inflaatiota, suurta budjettivajetta sekä haavoituttavaa ja epävakaa valuuttaa. Se ruokkii niitä odotuksia, jotka ylläpitävät devalvaatiokierrettä.

Suomen kannattaa pelkästään oman etunsa vuoksi tavoitella EMU:n lähentymiskriteerejä eli alhaista inflaatiota, julkisen talouden velkakierteen katkaisemista ja pyrkimystä alhaiseen korkotasoon. Meidän on syytä tavoitella rahaliiton jäsenyyttä, koska se tukee reaalkorkojen painamista alaspäin ja siten luo edellytykset vireyttää investointeja ja työllisyyttä.

Lopullisen kansallisen ratkaisun EMU-jäsenyydestä voimme tehdä siinä vaiheessa, jos tai kun EMU toteutuu ja Suomi täyttää sen lähentymiskriteerit. Tanska ja Englanti ovat jättäneet Maastrichtin sopimukseen varauksen rahaliiton jäsenyyden osalta. Saksan perustuslakituomioistuin taas päätti, että Saksa voi liittyä rahaliittoon vain liittopäivien erillisen päätöksen perusteella, vaikka Saksa muuten täyttäisi rahaliiton kriteerit.

Helsingissä 30 päivänä syyskuuta 1994

Olli Rehn

Jarmo Laivoranta